

SXEDIO.85B

25.10. 1931: ΤΑ ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΑ ΣΤΗΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟ. ΛΕΗΛΑΤΕΙΤΑΙ Ο ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ. ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΔΟΛΟΦΟΝΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΡΕΤΑΝΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΠΟΥ ΒΑΛΛΟΥΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ. ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΗ "ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ" ΤΗΣ ΓΙΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ, ΜΕ ΠΟΛΙΤΟΦΥΛΑΚΕΣ, ΜΕ ΤΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ

Στην Αμμόχωστο με την Οκτωβριανή εξέγερση τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά από τις άλλες πόλεις και οι κάτοικοι είχαν αναλάβει, με τις ευλογίες του διοικητή και των άλλων βρετανών αξιωματούχων τη "διακυβέρνηση" της πόλης με πολιτοφυλακή για μερικές ημέρες.

Το περίεργο αυτό συνέβη γιατί ο Διοικητής Γουίλσον βλέποντας ότι δεν είχε αρκετές δυνάμεις για να αντιμετωπίσει τυχόν εξέγερση κάλεσε τους πρώην βουλευτές Μιλτιάδη Σιακαλλή και Κ. Π. Ρωσσίδα, το δήμαρχο Εμφιετζή και άλλους παράγοντες και τους πρότεινε, σύμφωνα με τον δημοσιογράφο Κ.Α. Κωνσταντινίδη-ΚΑΚ (Νέος Κυπριακός Φύλαξ **1947**):

"Αντιλαμβάνομαι ότι υπάρχει εξέγερσις εις την Κύπρον όλην και εις τη πόλιν σας και διά τούτο αφήνω σε σας την ευθύνην της διατηρήσεως της τάξεως εις τη πόλιν των Βαρωσίων. Ημείς δεν θα επέμβωμεν καθόλου υπό τον όρον ότι θα περιορίσετε την δράσιν σας, μέχρι του ξενοδείου Κούρη (Σαβόϊ).

Καθώς γνωρίζετε εις το μέρος αυτό είναι τοποθετημένα δυο πολυβόλα και η προσοχή η οποία εκτείνεται πέρα από τα δικαστήρια, τον αστυνομικόν σταθμόν, τον σταθμόν σιδηροδρόμου και την παλαιάν Αμμόχωστον υπάγεται εις την στρατιωτικήν διοίκησιν και αν προχωρήσετε εις αυτήν πιθανόν η ενέργεια σας αυτή να θεωρηθή ως επέμβασις εις την δικαιοδοσίαν της και τότε θα έχετε να υποστήτε τας συνεπείας".

Η πρόταση είχε διπλό σκοπό και έγινε αμέσως αποδεκτή. Από την μια οι Αγγλοι διασφάλιζαν τις

ζωτικές υπηρεσίες και από την άλλη, ο λαός αναλάμβανε την "τύχη" του στα χέρια του και την ευθύνη της "διακυβέρνησης" της υπόλοιπης πόλης.

Αμέσως σχηματίστηκε επιτροπή που θα "διηύθυνε" την πόλη από το Δήμαρχο Εμφιετζή, τους βουλευτές, Μ. Σιακαλλή και Κ. Π. Ρωσσίδη, τον Παναγιώτη Ιωάννη το Ι.Φ. Αλεξανδρίτη και το Νικόλα Νικολαΐδη που είχε αναλάβει και προσωρινά καθήκοντα διοικητού της πόλεως και αρχηγού της πολιτοφυλακής.

Η προσωρινή αυτή επιτροπή ανέλαβε τον έλεγχο των Κάτω Βαρωσίων και του Αγίου Λουκά.

Ο λαός άρχισε να εκδηλώνει τα αισθηματά του. Η πόλη γέμισε ελληνικές σημαίες αλλά όλα γίνονταν, ειρηνικά.

Στις **23** το βράδυ, συγκροτήθηκε παλλαϊκό συλλαλητήριο κοντά στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου με συμμετοχή **10,000** λαού.

Τα όσα ανέφερε ο Δήμαρχος Εμφιετζής στους συγκεντρωθέντες παραθέτει ο Κυβερνήτης ο Στορρς στην έκθεση του που ετοίμασε αργότερα:

"Σας έχομεν καλέσει εδώ διά να διεκδικήσωμεν τα δίκαια μας και διά να εγκρίνωμεν τα υπό των αντιπροσώπων μας ληφθέντα μέτρα. Η θέσις μου δεν μου επιτρέπει να προβώ περαιτέρω".

Ο Σιακαλλής μίλησε στη συνέχεια "με φωνήν παλμικήν και με τον οικείον του έξαλλον ενθουσιασμόν, υπέρθερμον αίσθημα και τόνον λυρικότατον διά την ένωσιν τον φλογερόν και αιώνιον κυπριακόν πόθον "σύμφωνα με ΚΑΚ, ενώ ο Ρωσσίδης ωμίλησεν εκτενώς και το αναμμένο πλήθος άκουσε με ορθάνοιχα μάτια, αυτιά και την ψυχήν του, η οποία ευρίσκετο εις τα ύψη του αγνού πατριωτισμού:

Τόνισε ο Ρωσσίδης:

"Επί τέλους ήλθεν η στιγμή που η Κυπριακή ψυχή εξέσπασεν ακράτητη, διότι δεν μπορεί, επί αιώνες σκλάβα, να διατελή ακόμη δουλωμένη και κακοδιοικούμενη από την Κυβέρνησιν, η οποία δεν έχει, καθώς φαίνετται από την πολιτικήν της, άλλον

σκοπόν παρά την εκμετάλλευσιν του τόπου, αφού πρώτα του στερεί την πολιτικήν ελευθερίαν του.

Αλλά νομίζω ότι οι κάτοικοί μικράς νήσου δεν μπορούμεν ν'αναλάβωμεν, ούτε και θέλομεν ν'αναλάβωμεν αγώνα αίματος. Κάθε εν τούτοις λαός όσον και αν είναι αδύνατος έχει μέσα να υπερασπίση τα δίκαια του και επομένως και ο κυπριακός λαός διαθέτει, τέτοια και αρκετά ισχυρά ώστε η κυβέρνησις να νοιώση την πίεσιν των, όταν εφαρμοσθούν.

Και το πρώτον μέσον, το οποίον ευρίσκεται εντός της δυναμικότητος μας είναι η ΤΑΜΕΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ να χτυπήσωμεν δηλαδή τα έσοδα της κυβερνήσεως, με τα οποία συντηρείται η Κυβερνητική μηχανή. Αν το κάμωμεν αυτό, η Κυβέρνησις θα ευρεθή προ ταμειακής συνεχωρίας πράγμα το οποίον θα την αναγκάση ή να φέρη χρήματα από την Αγγλίαν, διά να ανταποκρίνεται εις τα έξοδα της διοικήσεως της νήσου, ή θα υποχρεωθή από τα πράγματα να εγκαταλείψη την Κύπρον, διότι η διοίκησις της θα της είναι ασύμφορος.

Το πρώτον δε οικονομικόν αντίποινον, το οποίον θα εφαρμόσωμεν θα είναι ν' αποφασίσωμεν όλοι οριστικώς και αμετακλήτως να "κόψωμεν τον καπνόν να παύσωμεν να καπνίζωμεν, πολλά ή ολίγα τσιγάρα. Με την απόφασιν μας αυτήν, όταν εφαρμοσθή γενικώς θα στερήσωμεν την Κυβέρνησιν 200 χιλιάδες λίρες το έτος, όσος είναι ο δασμός, τον οποίον εισπράττει από την κατανάλωσιν του καπνού, χωρίς αυτή να εξοδεύση δεκάραν, διότι εμείς μόνοι μας τρέχομεν, κάθε μέρα να πληρώνωμεν αυτόν τον φόρον βλακείας. Άλλως τε, το κόψιμο του καπνίσματος θα ωφρελήση οικονομικώς τον τόπον μας και θα ωφελήση και την υγείαν μας".

Το δεύτερον μέτρον το οποίον εισηγούμαι αφορά το άλας. Ν' αποφασίσωμεν να βγάλωμεν εμείς το άλας που μας χρειάζεται και να μην το αγοράζωμεν προς ωφέλειαν το Κυβερνητικού μονοπωλίου. Το δώρον αυτό μας το έστειλε ο θεός τόσον άφθονον γύρω από όλην τη Κύπρον. Θα το παίρνωμεν, λοιπόν από την θάλασσαν. Ο

χωρισμός του από το θάλασσιον νερό είναι τόσο εύκολος, ώστε να τον εφαρμόζουν όλοι οι παράλιοι, οι οποίοι να προμηθεύουν άλας και εις τους μεσόγειους.

Τρίτον μέτρον: Τα γράμματα μας να μην τα στέλλωμεν μέσον του ταχυδρομείου, αλλά με σωφέρ, με χωρικούς κλπ, ώστε να στερηθή το Κυβερνητικόν ταμείον και τη πρόσσοδον από τα ταχυδρομεία.

Και ως τέταρτον μέτρον προτείνω, είπεν ο ομιλητής, ν' απαγορεύσωμεν όλοι εις τες γυναίκες, τες κόρες και τες αδελφές μας, να μεταχειρίζονται, εισαγόμενα μεταξωτά και άλλα υφάσματα, τα οποία δασμολογούνται. Να φανίσκουν οι ίδιες βαμβακερά ή και μεταξωτά με βαμβάκι ή μετάξι του Τόπου.

Εάν όλα αυτά εφαρμοσθούν από όλον τον λαόν και συστηματικά η Κυβέρνησις θα στερηθή **400** χιλιάδων λιρών και τότε το οικοδόμημα του Δημοσίου Προϋπολογισμού καταρρέει οριστικώς".

Η "λαοκρατία" στην πόλη συνεχιζόταν με καθημερινές σχεδόν εκδηλώσεις. Οι Άγγλοι είχαν αποσυρθεί σε ειδικούς χώρους και τα γυναικόπαιδα μεταφέρθηκαν σε πλοίο, στο λιμάνι.

Στις **25** Οκτωβρίου σχηματίστηκε μια νέα διαδήλωση και αυτή τη φορά οι νέοι κατευθύνθηκαν προς τους απαγορευμένους χώρους, τον αστυνομικό Σταθμό Αγίου Νικολάου που βρισκόταν απέναντι από το Σταθμό του σιδητοδρόμου. Σε λίγο βρίσκονταν έξω από το σταθμό και έκαμναν ότι είχε γίνει στο κυβερνείο και το σπίτι του διοικητού Λεμεσού.

Εγγραψε ο ΚΑΚ:

"Αμέσως άρχισεν ομαδική επίθεσις εναντίον του σταθμού με ραγδαίον πετροβολισμόν, ο οποίος μετέβαλεν εις συντρίμματα πόρτες και παράθυρα. Επειτα πολλοί μεταξύ των οποίων είχαν εισχωρήσει πάλιν και ηύραν ευκαιρίαν να "δράσουν", σύμφωνα με τες ιδέες των, οι λιγοστοί Κομμουνισταί, ώρμησαν μέσα και κατέστρεψαν όλοι τα έπιπλα και εξέσχισαν ή έρριψαν εις τον δρόμον τα αρχεία του σταθμού, εθρυμμάτισαν τα ποδήλατα των αστυνομικών και γενικά αχρηστοποίησαν τον σταθμόν.

Οι ψυχραιμότεροι εσυμβούλευσαν τους ορμητικούς νέους να μη παραφέρωνται και να μη προξενούν ζημίαν εις τον σταθμόν, ο οποίος ήτο περιουσία της Κύπρου. Αλλά δεν ήτο δυνατόν να εισακουσθούν και η καταστροφή είχε συντελεσθή. Διά τα γεγονότα αυτά έπειτα διειτυπώθη κατηγορία εναντίον μερικών προσώπων, τα οποία κατεδικάσθησαν εις φυλάκισιν **3** ετών.

Οταν εγνώσθη η καταστροφή του σταθμού, ο Κεβερνήτης του πολεμικού "Κολόμπο" με **2** αξιωματικούς εις τον κατεστραμμένον αστυνομικόν σταθμόν και ετοποθέτησεν ένα φρουρόν, μάλλον ως σύμβολον εξουσίας και όχι διά να φρουρήση τίποτε αφού όλα είχαν καταστραφή. Οταν όμως επέστρεψαν από διαδρομήν εις την πόλιν ο κόσμος επετέθη εναντίον των και έρριπτεν επάνω εις την κεφαλήν των από μπαλκόνια κάτω από τα οποία επερνούσαν γάστρες, λουλουδιών, μπουκάλες και ό,τι άλλο εύρισκε πρόχειρον.

"Εν τω μεταξύ έγινεν αντιληπτό ότι **10** αστυνομικοί του Σταθμού του Αγίου Νικολάου, που έκαψε το πλήθος, έλειπαν και είχαν καταφύγει σε διάφορα σπίτια όπου έμεναν κρυμμένοι, γιατί δεν μπορούσαν να παν εις τον κεντρικόν αστυνομικόν σταθμόν. Συνεννόησις τηλεφωνική με τον Σταθμόν ήταν κι αυτή αδύνατη, γιατί είχαν κόψει μερικοί νέοι τα τηλεωνικά σύρματα. Μάταια έτσι ο Αστυνόμος κ. Ι. Τήλλυρος ετηλεφωνούσεν. Απάντησιν δεν είχεν. Τότε δύναμις αστυνομική με επικεφαλής ένα Αγγλον αξιωματικόν εστάλη για να δη τι συμβαίνει με τους "ελλείποντας" **10** Αστυνομικούς. Στην αρχήν το απόσπασμα έκαμνεν έρευναν στην ενορίαν της Αγίας Ζώνης. Αργότερα έμαθεν η Αστυνομία ότι ήσαν κρυμμένοι μέσα σε διάφορα σπίτια και έστειλε το απόσπασμα σε νέαν αναζήτησιν των.

Το απόσπασμα επροχωρούσεν εις εκτέλεσιν της εντολής του μέσον της Αγοράς. Αλλά νέα τότε επίθεσις "άγρια" ερναντίον του από όλες τις διευθύνσεις και από όπου επερνούσεν. Πέτρες μποτίλιες του κονιάκ,

ακόμη και φτυάρια σιδερένια και τσάππες, εξεσφενδονίζοντο εναντίον του. Κάποιος νέος έρριψεν από το μπαλκόνι του συλλόγου "Ανόρθωσις" μίαν τεράστιαν πέτρινην πλάκαν που παρ' ολίγον να πέση πάνω στην κεφαλήν του Αγγλου αξιωματικού.

Η Αστυνομία όμως δεν ετόλμησεν να επέμβη για να κάμη "συλλήψεις". Επροχώρησεν εις το γκαράζ του κ. Γεωρ. Οικονομίδη, αλλά και εκεί ο κόσμος έρριχεν εναντίον του αποσπάσματος ό,τι εύρισκε εμπρός του.

Τότε το απόσπασμα άρχισε να πυροβολή εναντίον του πλήθους. Ανώτερος Αστυνομικός της εποχής μας πληροφορεί ότι από τον λαόν έρριψε κάποιος ένα πυροβολισμόν, αλλά αυτό δεν έχει καμμίαν επιβεβαίωσιν. Το μόνον το οποίον έγινεν ήταν αναπόφευκτον να γίνη, ήταν ότι μερικοί ναύτες είχαν χτυπηθή και εμωλοπίστηκαν από βλήματα πέτρες, ξύλα κλπ του λαού και κάποιου αξιωματικού το χαλύβδινον κράνος ετσουγκρινίσθη. Τίποτε περισσότερον.

Από ομοβροντίαν που ερρίφθη εναντίον του λαού, ετρυματίσθη θανάσιμα ένας έφηβος ο Φυλής από το Λευκόνοικον, ηλικίας μόλις **15** ετών. Μαθητευόμενος υποδηματοποιείου.

Ο τραυματίας μετεφέρθη εις την οικίαν του κ. Σάββα Μιχαηλίδη, φαρμακοποιού, όπου του έγιναν αμέσως ενέσεις

από τους γιατρούς κ.κ. Μιχαλάκην Μιχαηλίδην και Β. Βασιλείου και του εδόθησαν αι Πρώται Βοήθειαι, με συμμετοχήν σ' αυτές στοργικήν εκ μέρους του κ. Μικ. Σ. Μιχαηλίδη, αλλά το τραύματα ήταν θανάσιμον και ο άτυχος Φιλής σε λίγα λεπτά υπέκυψεν εις το μοιραίον,

Εκτός από αυτόν είχαν πληγωθή και δύο άλλα πρόσωπα, αλλά όχι πολύ σοβαρά.

Έγινε ζήτημα έπειτα από ποιαν σφαίραν εχτυπήθη ο Φιλής, σφαίραν ναύτου ή αστυνομικού. Η αστυνομία ισχυρίζετο ότι η σφαίρα δεν ήτο από δίκόν της όπλον και κατόπιν από εξέτασιν διεπιστώθη καθώς ήταν από όπλον Αγγλου ναύτου του πολεμικού "Κολόμπο".

Αργότερα όταν το απόσπασμα επερνούσεν από την κατοικίαν του Λούη Λοΐζου, πρώην βουλευτού εχτύπησαν με όπλον ακόμη ένα πρόσωπον. Τον τραυματίαν παρέλαβεν αμέσως εις την αγκάλην του ο κ. Νικ. Νικολαΐδη (Πατατράκας) και τον παρέδωσεν έπειτα εις τες φροντίδες των ιατρών Κυρ. Ιασονίδου και Κ. Φάνου. Αυτοί αφού είχαν περιποιηθή προχείρως το τραύματα του τον μετέφεραν εις το Νοσοκομείον όπου του απέκοψαν το πληγωμένο χέρι.

Αι διαδηλώσεις του πλήθους με αδιάκοπες ζητωκραυγές διά την ένωσιν εσυνεχίσθησαν πολλές ώρες, έως και έπειτα από τα μεσάνυχτα. Εις το μεταξύ διάστημα επυρπολήθη μια καλύβα έξω από την πόλιν προς την παραλίαν, η οποία χρησιμοποιείτο ως αποδυτήριον από την αγγλικήν παροικίαν διά θάλασσια μπάνια.

Αυτό εθεωρήθη από την αστυνομίαν ως τέχνασμα αντιπερισπασμού της αστυνομίας, διά να στραφή η προσοχή της εκεί, ώστε να εύρη ο λαός τον καιρόν να ενεργήση αλλού ελεύθερα αλλά η άποψις αυτή της Αστυνομίας, δεν επιστοποιήθη από γεγονότα. Άλλως τε είχαν αποβιβασθή από το πολεμικόν "Κολόμπο" και άλλη δύναμις από ναύτες, η οποία ενεργούσεν αδιάκοπα περιπολίες, με εφ' όπλου λόγχην επί πλέον δε ετοποθετήθη φρουρά εις καίρια σημεία των Βαρωσίων και επομένως ο λαός ευρέθη εις την ανάγκην να περιοριστή πια εις τες εκδηλώσεις του.

Την άλλην ημέραν Δευτέραν **26** Οκτωβρίου έγινε εις τον Ναόν της Αγίας Ζώνης μεγαλοπρεπής κηδεία του θύματος από το Λεκόνοικον.

Η κηδεία έγινε με επιβλητικότητα ανάλογον προς την κηδείαν του Κληρίδη εις Λευκωσίαν και όλος ο τόσος μεγάλος εις πλάτος και μήκος χώρος μπροστά από την εκκλησίαν είχε γεμίσει από κόσμον, ο οποίος ένιωθε οδύνην και συμπάθειαν για το παιδί του Λευκονοίκου που έπεσε θύματα της αστυνομικής σφαίρας.

Κατάλληλον επικήδειον είχεν εκφωνήσει ο Αρχιμανδρίτης Ιουβενάλιος, ενώ τα μάτια του πλήθους

εγέμιζαν από ζεστά δάκρυα. Τα καταστήματα της πόλεως όλα είχαν κλείσει εις ένδειξιν πένθους και Κυανόλευκοι υψώνοντο παντού μεσίστιοι.

Καταγανακτημένος ο λαός από την φονικήν δράσιν του αποσπάσματος και καταλυπημένος από την κηδείαν του θύματος. Μερικοί απειράθησαν έπειτα να βάλουν φωτιάν με πενζίναν εις το Κυβερνητικά κτίρια (Δικαστήρια, Κτηματολόγιον, Ταχυδρομείον και Κ. Σταθμόν της Αστυνομίας) καθώς και εις το πλησίον δάσος όπου ήταν η Αγγλική Λέσχη (Κλουπ). Αλλά ο αστυνόμος κ. Τήλλυρος έδωσε διαταγάς προσωπικώς να κλείσουν όλα τα Κυβερνητικά κτίρια. Εκτός τούτου έφθασεν Απόσπασμα από Αγγλους στρατιώτας από την Λευκωσίαν **100** Αγγλοι ετοποθέτησαν μυδραλλιοβόλα έξω από την πόλιν εις διάφορα επίκαιρα σημεία και έτσι απεσοβήθη ο εμπρησμός.

Εν παρόδω σημειώνομεν τώρα, ότι δι' ολίγην ώραν είχε περικυκλωθή από πλήθος κόσμου με κακές διαθέσεις" η κατοικία του Ανθυπαστυνόμου Νεάρχου, διότι είχε διαδοθή ότι εκείνος είχε ρίξει την φονικήν σφαίραν εναντίον του Φιλή. Αλλά μέσα στο σπίτι ήταν μόνον η σύζυγος του Ανθυπαστυνόμου, ο ίδιος συνόδευε το Απόσπασμα- και με παρέμβασιν του κ. Χούρρη το πλήθος απεχώρησε χωρίς να προβή εις καμίαν ενέργειαν.

Νέες αποβάσεις από ναύτες του πολεμικού με τους οποίους είχε ζωσθή η πόλις ετερμάτιζαν την κατάστασιν εις την ταραγμένην πόλιν, χωρίς όμως και να καθησυχάζουν και την ταραγμένην ψυχήν του πατριωτικού Βαρωσιού που μελαγχολικά έβλεπε την κατάστασιν της πατρίδος του.

Ετσι έπαυε και η προσωρινή εξουσία της Πολιτοφυλακής.